

СЕКЦІЯ “ГЕОДЕЗІЯ ТА ЗЕМЛЕУСТРІЙ”

УДК 502.4:528.44+332.3

Богатир Д.В., асистент кафедри землеустрою і кадастру

Литвиненко І.В., к.т.н., старший викладач кафедри землеустрою і кадастру

(Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ, Україна)

**ПЛАНУВАННЯ СТРУКТУРИ БІОСФЕРНИХ РЕЗЕРВАТІВ ІЗ
ЗАСТОСУВАННЯМ ЗЕМЕЛЬНИХ СЕРВІТУТІВ**

Незважаючи на те, що в законодавстві України серед переліку об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) [1] відсутня категорія «біосферний резерват», наша держава має міжнародні зобов'язання про створення природоохоронних територій найвищого рівня захисту.

Згідно міжнародних документів, серед основних функцій біосферних резерватів (БР) є:

1. Охоронна функція. Збереження біорізноманіття та культурного різноманіття;
2. Функція розвитку. Економічний розвиток, що є екологічно та соціально-культурно стійким;
3. Наукова функція. Матеріально-технічне забезпечення підтримання розвитку шляхом проведення досліджень, моніторингу, освіти та навчання [2].

Крім цього, більшості БР притаманні також такі функції, як туристична, а також економічна та соціальна.

Спираючись на окреслення функцій БР, можна стверджувати, що найбільш відповідною категорією серед визначених об'єктів ПЗФ у вітчизняному законодавстві є біосферний заповідник, що згідно статті 17 закону [1] є «природоохоронними, науково-дослідними установами загальнодержавного значення, що утворюються з метою збереження у природному стані найбільш типових природних комплексів біосфери, здійснення фонових екологічних моніторингу, вивчення навколишнього природного середовища, його змін під дією антропогенних факторів». Законом [1] також визначений порядок включення біосферних заповідників до Всесвітньої мережі біосферних резерватів у рамках програми ЮНЕСКО "Людина і біосфера" та набуття ними міжнародного статусу.

Функції біосферних резерватів відображені в трьох функціональних зонах, з яких вони утворюються. Територія біосферних резерватів складається з ядра, буферної зони, та транзитної (перехідної) зони. Кожна зона має різні цілі, на якій дозволено запровадження певних видів діяльності, а також відбувається захист природоохоронних територій та проведення наукових досліджень.

В нормативних документах на міжнародному рівні згідно [3] до складу біосферних резерватів входить суходопутні та морські території (акваторії) або їхнє поєднання, що є міжнародно визнаними в рамках Програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» відповідно до існуючих Статутних рамок [4].

Біосферний резерват відносяться до земель суворої охорони (англ. Strict Protection). Основними цілями якого є збереження у незмінному стані природних об'єктів, охорона територій, де переважають природні процеси, які не порушені діяльністю людини [5]. Українським аналогом відповідно до основних цілей територій суворої охорони можуть бути як природний так і біосферний заповідник. До БР може входити численні території та багато об'єктів ПЗФ різного рівня заповіданості та захисту. На початок

2022 року в Україні налічувалось 8 біосферних резерватів [6], половина з яких має в своєму складі об'єкти ПЗФ різного гатунку.

Дослідники [4] зазначають, що згідно міжнародних норм БР є насамперед територією, що має особливу цінність, а не організацією, як визначено українським законодавством щодо біосферних заповідників. Крім того, науковцями підкреслюється [5], що завдання біосферного резервату не обмежується виконанням суто природоохоронних функцій, і, відповідно, режим заповідання не розповсюджується на всю його територію.

Отже, до складу БР можуть входити різні об'єкти ПЗФ, такі як, природні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, тощо. Різні природоохоронні об'єкти можуть бути розосереджені на доволі значній території; найчастіше подібну ситуацію можна спостерігати в транскордонних БР.

Відповідно до зазначених функцій структура БР може складатись з територій:

- об'єкти природно-заповідного фонду (природні заповідники, національні природні парки, заказники, тощо.);
- населені пункти та інфраструктура;
- функціональні зони (ядро, буферна зона, транзитна (перехідна) зона).

Проаналізувавши досвід створення БР на території України та формування їх планувальної структури, можна відзначити, що до їх складу можуть входити ПЗ та об'єкти ПЗФ, такі, як НПП, РЛП, тощо, які часто охоплюють великі території та розосереджені на значних відстанях один від одного (прикладом розсередженості та фрагментованого типу просторової організації є Карпатський біосферний заповідник). Розташування в буферній та транзитній (перехідній) зоні населених пунктів, об'єктів спеціального призначення та інженерно-транспортних комунікацій, лінійних об'єктів енергетичної системи та інших, а також забезпечення функціонування складових частин БР потребує просторової координації та транспортного сполучення між ними. Крім того, виникає необхідність вирішення питання розміщення згаданих об'єктів з наданням земель для цих потреб.

На землях державної і комунальної власності та несформованих межах БР важливо на початковому етапі виділити землі для ІК, в тому числі для транспортних комунікацій, а також території, що не відносяться до природоохоронних (землі спеціального призначення, наприклад, для виконання мілітарних функцій тощо).

Застосування земельних сервітутів (ЗС) дає можливість закріплювати земельні ділянки для існуючих та резервувати для запланованих об'єктів інженерної і транспортної інфраструктури, в тому числі лінійних комунікацій значної протяжності та інших об'єктів. Зміни, внесені Законом [7], дозволяють встановлення земельного сервітуту на землях державної, комунальної власності, не сформованих у земельну ділянку, а саме в межах території, на яку буде поширюватися право земельного сервітуту. Таким чином, наразі існує можливість при формуванні території БР, що складається з різних компонентів та одночасним плануванням меж резервату визначати та закріплювати права на земельні ділянки земельних сервітутів для розміщення складових інженерної інфраструктури та інших об'єктів.

Перелік посилань

1. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 № 2456-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12> (дата звернення 15.05.2022).
2. Biosphere Reserves. UNESCO: web-site. URL: <https://en.unesco.org/biosphere/about> (date of access: 15.05.2022).
3. Biosphere reserves: The Seville Strategy and the Statutory Framework of the World Network. UNESCO, 1996.

4. Р.Голько. Поняття та функції біосферних заповідників у національному та міжнародному законодавстві: порівняльно-правовий аналіз. Национальный юридический журнал: теория и практика, 2017, 134-138.

5. Петраковська О.С., Богатир Д.В. Типологія просторової організації земель суворої охорони природно-заповідного фонду – VIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція “Сучасний рух науки”, 3 – 4 жовтня 2019 року, м. Дніпро С.18-23.

6. Biosphere reserves in Europe and North America. UNESCO: web-site. URL: <https://en.unesco.org/biosphere/eu-na> (date of access: 15.05.2022).

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури приєднання до електричних мереж. Закон України від 15.07.2021 р. № 1657-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1657-20#n22> (дата звернення: 15.05.2022)